

Heilige familie

Jullie moeten heilig zijn. Zo staat het eerst in het Oude Testament, in het boek Leviticus (11: 45) en later in het Nieuwe in de brieven van Petrus. Weest heilig, omdat ik, de Levende, heilig ben. Wat kan dat betekenen? Er staat nog iets bij: want ik ben de Levende die u uit het land Egypte heeft laten vertrekken. Heilig, niet als een vroom etiket zonder meer, maar heiligheid die je herkennen kunt aan wat het uitwerkt. Zoals in het oud-Nederlandse verband tussen heilig en heel, zo is in de Schrift heilig zijn verbonden met uittocht en bevrijding. Een groot wonder dat mensen vrij kunnen worden uit wat geweest is, dat er iets nieuws komen kan. Dat al heel lang geleden als 'van god' moet zijn ervaren, als heilig. Maar die ook in mensen aan het licht komen kan. Weest heilig omdat ik heilig ben.

Vandaag wil ik stil staan bij de Heilige Familie die vanouds de aanduiding is voor het gezin waarin Jezus opgroeide. De Heilige Maagd, Jozef, Sint Jozef zelfs, en het kind. Een heilig gezin met een heel vreemd geboorteverhaal. Dat voor onze oren van nu denken doet aan ongewenste zwangerschappen of alleenstaande moeders. Waar vast wel een Jozef bij betrokken is geweest, maar om de goddelijke afkomst en heiligheid van dit kind te benadrukken, zo wonderbaarlijk is verteld. Een hemels en heilig kind. Zoals in de antropologie uit allerlei culturen voorbeelden te vinden zijn en bij uitzonderlijke mensen een uitzonderlijke geboorte hoort. Wij kennen de afbeeldingen uit de middeleeuwen waarop Jezus afkomst wordt weergegeven. Ze hebben iets geestigs soms: een proper huis, een opgemaakt bed, ramen en deuren gesloten om nog eens te benadrukken dat er echt niemand binnen had kunnen komen. Geen man te bekennen en toch dat kleine duifje of veertje, dat daar recht door de muur bij Maria binnenvliegt: Heilige Geest. De traditie die dit kind in alle opzichten heilig heeft willen maken. Met de ouders daarbij.

Terwijl aan dit gezin ook andere kanten kleven. Een moeder alleen, een onduidelijke vader, een voorgeslacht van namen die je niet meteen zou verwachten. Vreemdelingen, gewone mensen. En een politieke omgeving, waar het leven van dit kind al direct na de geboorte zo op het spel staat dat zij naar Egypte vluchten, het land dat in het Oude Testament voor verdrukking stond en nu toevluchtsoord is. Alsof het verhaal nog maar eens zeggen wil dat alles anders kan zijn dan je eerst dacht. Dit gezin van Jezus, dat heilig zou worden genoemd en waarover vele legendes vertelden hoe voorbeeldig het zou zijn geweest, dat eeuwenlang model stond voor het christelijk huisgezin. Dat ook zo gewoon was, misschien wel arm en aan de rand, vluchteling...

Als pastor kom ik niet zo heel veel heilige families tegen, eerlijk gezegd. De meesten van ons komen net als ik uit redelijk gewone families. En overal is wel wat. Een groter of kleiner verdriet. Een grotere of kleinere ontsporing. Banden die hechter zijn of minder hecht, verlies door scheiding of de dood - natuurlijk of minder natuurlijk. Allerlei problemen kunnen er zijn in de beste families. Verschillen in seksuele voorkeur die niet altijd even gemakkelijk zijn geaccepteerd. Jaloezie of ongelijkheid, misbruik of eenzaamheid. Erfenissen van ouders of verre voorouders, hun kerken of sociale status kunnen er zijn. Meer of toch minder kunnen genieten van het leven – ook dat kan "in de familie" zitten. Beter of minder goed tot ontplooiing komen, of voor het leven getekend zijn door iets dat je verkeerd deed en in jezelf of bij anderen maar voortwoekeren blijft. Ieder kent het eigen verhaal het beste. En vind je weg er maar eens mee.

De Amerikaans-Hongaarse psycholoog Nagy, wist als geen ander hoe verweven wij zijn met de verlangens en de pijn van onze omgeving en ons voorgeslacht. Hoe erfenissen van meerdere generaties soms onder onze huid gaan zitten, met hoeveel gevolgen van niet tot je recht te komen, van soms levenslange strijd om het tekort alsnog te herstellen en in evenwicht te brengen. Het is in ieder kind, in iedere man of vrouw wel een beetje.

Romans staan er vol mee, de grootsten uit de klassieke literatuur. Maar hoe goed is het een boek te hebben als Heilige Schrift nota bene waarin die verhalen ook staan. Menselijk en gewoon. Vol ironie soms en tot troost van ons allen. Al die verhalen van de oudste of de jongste zijn, man of vrouw, gehoorzaamheid of schuld, de meest geliefde of de tegenvaller, kinderrijk of kinderloos.

Niets menselijks is ons vreemd lijkt de Schrift te zeggen. Of het nou over Kain en Abel gaat of over Sara en haar slavin Hagar, die haar kind baarde in Sara's plaats en zich daarop voor liet staan, wat een familiedrama. Over koning David die zijn oog liet vallen op Batseba, of Saul met zijn depressie. Het zijn allen voorouders van Jezus van Nazaret. Al die mensen die een plaats krijgen in de heilsgeschiedenis. Waar wat heilig is, kennelijk nog niet zo gemakkelijk is vast te stellen. Heiligheid voor de gewoonste mensen. In het oude testament de jongste en de kleinste, de jaloezige en wie vlucht. Bij Jezus ieder die aan de kant staat, door een handicap, door het oordeel van anderen of door een onbarmhartig regime.

Een West-Afrikaanse vrouw wilde economie studeren en was erg neerslachtig. Het gebeurde niet in onze eerste ontmoeting maar gaandeweg kwam ze los en vertelde ze haar in haar geboorteland door aardige jongemannen was voorgespiegeld dat zij in Nederland studeren kon, haar liefste wens. Haar familie bracht geld bijeen, de hele clan en ze vertrok onder begeleiding waar de familie groot vertrouwen in had tot zij na een lange reis niet ver van hier achter de ramen van de prostitutie belandde. Haar vluchtelingen liepen lange tijd op niets uit en werden betaald met sigarettenafdrukken op armen en benen en lichaamsdelen die zij mij niet kon laten zien. Toen ze door een van haar klanten bevrijd werd en eindelijk haar ouders bellen kon werd tot haar grote verdriet het gesprek direct beëindigd. Want thuis hadden ze (misschien wel van diezelfde aardige jongens) gehoord dat hun dochter hen in Nederland bedrogen had. Ze wilden haar nooit meer spreken of zien. We hebben het over economie niet veel meer gehad. Dat is later helemaal goed gekomen, ik zie haar nog voor me: blij zwaaiend: ik heb het gehaald. Wel heb ik met haar meer bijbelverhalen gelezen als met wie ook in alle jaren van mijn werk. Ze verslond ze. We lazen van de Samaritaanse vrouw die vijf mannen had, maar Jezus zei: jij hebt het levend water, lees maar: het heilige in jou. Van het dochtertje dat dood was en weer leefde. Van oordeel en genezing en van 'wie zonder zonde is, werpe de eerste steen'. Van al die mensen met wie niemand om wilde gaan. Al die verhalen die wonderbaarlijk heilzaam bleken. En we lazen van Hagar, die de woestijn ingestuurd werd, omdat zij zich (met Abrahams kind) beter voelde dan Sara, maar zo moederziel alleen moest eindigen. Maar die midden in de woestijn met haar eigen ogen zag, hoe God haar had gezien. Dat laatste werd een lied. We zingen het zo, maar laat ieder er vooral zichzelf in herkennen. Het verhaal van Hagar, dat in de overlevering van de islam, waar zij als voormoeder wordt gezien, in de Hadith, een soort uittochtverhaal is geworden, zoals het exodusverhaal bij ons. Waar Hagar nog altijd over de heuvels snelt, roepend om bevrijding. Dat grote verlangen van mensen en van ieder kind: hoe kostbaar als dat in Heilige Schrift een plaats krijgt. Om het nooit te houden bij wat is of zogenaamd heilig is, maar wat heilig worden kan. Het heilige dat volgens de Schrift vaak in het ongeziene te vinden is om daar tot leven te komen. Het kwetsbare dat in alle mensen is, van koningen tot de gewoonste mensen. Saul met zijn depressie, David met zijn verraad, Sara met haar jaloezie, Hagar met haar lot. En al die mensen waar Jezus mee verkeerde, niet te vergeten de gevluchte familie waaruit hij zelf kwam. Die wist dat in gewone mensen het heilige wonen kan. Het heilige dat komt, desnoods door gesloten deuren en ramen heen. Weest heilig want ik ben heilig. En weest gezegend, maar houd die zegen niet voor jezelf. Al die geschiedenissen waar u en ik zich door kunnen laten aansteken: ik teken ervoor.

Martino di Bartolomeo
Siena 1408

juut meijer

Gelezen: Genesis 16, 2 - 13 en Mattheus 2,13